

Bureau Waardenburg bv
Adviseurs voor ecologie & milieu

Postbus 365
4100 AJ Culemborg
tel: 0345-512710
fax: 0345-519849
www.buwa.nl

Gemeente Utrecht
Stadsontwikkeling
t.a.v. P. Pieterse
Postbus 8406
3503 RK Utrecht

datum: 4 januari 2011
auteur: F.L.A. Brekelmans
status: concept

Notitie school Duurstedelaan, Utrecht

Inleiding

Gemeente Utrecht is voornemens om een scholencomplex aan de Duurstedelaan in Hoograven te amoveren. Deze ingreep zal volgens planning zo spoedig mogelijk moeten plaatsvinden, bij voorkeur in februari – maart 2011.

Het slopen van gebouwen kan negatieve gevolgen hebben voor eventueel voorkomende beschermde soorten flora en fauna en leiden tot overtreding van verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet. In gebouwen in stedelijk gebied betreft dit specifiek soorten als vleermuizen, gierzwaluw en huismus. Daarnaast kunnen enkele soorten beschermde planten op en rond gebouwen voorkomen.

Tot op heden heeft nog geen onderzoek plaatsgevonden. Om aanwezigheid van en gebruik door vleermuizen en andere beschermde soorten vast te kunnen stellen is veldonderzoek noodzakelijk. Dit veldonderzoek om de functionaliteit voor beschermde soorten te kunnen vaststellen, vindt idealiter plaats in (voor)zomer en najaar.

Gemeente Utrecht heeft Bureau Waardenburg gevraagd een inschatting te geven van het mogelijk belang van het gebouw voor beschermde soorten, specifiek vleermuizen, en de mogelijkheden om de sloop volgens planning in 2011 uit te voeren.

Methodiek

Het plangebied is op dinsdag 4 januari 2011 bezocht¹. Tijdens het terreinbezoek is zoveel mogelijk concrete informatie verzameld met betrekking tot de aan- of afwezigheid van beschermde soorten (zicht- en geluidswaarnemingen, sporenonderzoek naar de aanwezigheid van pootafdrukken, nesten, holen, uitwerpselen, haren, etc). Op basis van terreinkenmerken en expert judgement is beoordeeld of het terrein geschikt is voor de in de regio voorkomende beschermde soorten.

¹ Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van de Flora- en faunawet. In de Flora- en faunawet worden drie beschermingsregimes onderscheiden. Voor soorten uit Tabel 1 geldt vrijstelling van verbodsbepalingen bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. In voorkomende gevallen hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd. Voor soorten van Tabel 2 of 3 geldt geen vrijstelling en kan aanvraag van een ontheffing aan de orde zijn bij overtreding van verbodsbepalingen. In de lopende tekst is per beschermde soort aangegeven in welke categorie deze is opgenomen.

Beschrijving plangebied

Het plangebied betreft de schoolgebouwen aan Duurstedelaan 14 -18-20-22-24 en de Wijnesteinlaan 6 in de wijk Hoograven te Utrecht. Het betreffen relatief jonge gebouwen van verschillende ouderdom ('60 tot '70) en omvang, allen naast elkaar gelegen. De gebouwen zijn opgetrokken uit baksteen, veel glas, divers plaatmateriaal en voorzien van een plat (bitumen) dak. Zolderruimten zijn niet aanwezig, wel zijn enkele gebouwen mogelijk onderkelderd.

De schoolterreinen zijn verhard, met vooral langs de randen plantsoentjes. Deze zijn ingeplant met sierstruiken, waaronder mahonie. Daarnaast zijn enkele kleine gazonnetjes aanwezig.

Resultaten

Planten

In het plangebied zijn geen beschermde soorten planten waargenomen. Dit is gelet op het seizoen waarin het veldbezoek heeft plaatsgevonden ook niet verwonderlijk, aangezien de meeste soorten dan niet in een vegetatief stadium bovengronds aanwezig zijn. De aanwezige straatputten, in Utrecht een belangrijk biotoop voor muurplanten, bleken onbegroeid en ongeschikt voor muurplanten. In de plantsoentjes is het voorkomen van de brede wespenorchis mogelijk, een soort van Tabel 1 van de Flora- en faunawet. Andere soorten beschermde planten kunnen op grond van de aanwezige biotopen en verspreiding in de omgeving (Brekemans *et al.* 2010) worden uitgesloten.

Ongewervelden

Gelet op het ontbreken van geschikte biotopen kan het voorkomen van beschermde soorten ongewervelden worden uitgesloten.

Vissen

Gelet op het ontbreken van open water kan het voorkomen van beschermde soorten vissen worden uitgesloten.

Amfibieën

Gelet op het ontbreken van open water kan voortplanting van amfibieën in het plangebied worden uitgesloten. In de directe omgeving van de schoolgebouwen is het voorkomen mogelijk van gewone pad, bruine kikker, bastaardkikker en kleine watersalamander. Deze soorten kunnen zich voortplanten in tuinvijvers en singels. Hoewel de hoeveelheid landbiotoop voor deze soorten in het plangebied beperkt is, kan aanwezigheid van enkele exemplaren niet worden uitgesloten. Genoemde soorten zijn opgenomen in Tabel 1 van de Flora- en faunawet.

Reptielen

Gelet op het ontbreken van geschikt biotoop kan het voorkomen van beschermde soorten inheemse reptielen worden uitgesloten.

Grondgebonden zoogdieren

Het is niet uitgesloten dat egel en huisspitsmuis in het plangebied voorkomen. Dit zijn algemeen voorkomende beschermde soorten van Tabel 1 van de Flora- en faunawet. Het voorkomen van strikt(er) beschermde soorten kan worden uitgesloten.

Vleermuizen

Uit de omgeving is het voorkomen bekend van de volgende soorten vleermuizen: gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis, gewone baardvleermuis, franjestaart watervleermuis en gewone grootoorvleermuis (Brekelmans *et al.* 2010; Janssen 2006). De gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en watervleermuis zijn foeragerend in de directe omgeving waargenomen, de laatste boven het Merwedekanaal (dichtstbijzijnd foerageergebied). Van de overige soorten zijn waarnemingen bekend van overwinterende dieren in forten in Lunetten en rond Houten dan wel zijn verblijfplaatsen en foerageergebieden bekend in de stadsrand en daarbuiten.

De bebouwing is gecontroleerd op geschiktheid als verblijfplaats voor vleermuizen. Op grond van de aanwezigheid van open stootvoegen kan worden geconcludeerd dat de gebouwen gedeeltelijk zijn voorzien van een, al dan niet met isolatiemateriaal opgevulde, spouwmuur. Het schoolgebouw lijkt onderkelderd, maar de kelder is niet nader onderzocht. Daarnaast zijn toegankelijke ruimten aanwezig achter boeiboorden en gevelbeplating. Dit type ruimten wordt in het (binnen)stedelijk gebied van Utrecht veelvuldig gebruikt door de gewone dwergvleermuis. Alle verblijfsfuncties (winter, zomer, jaarrond, paar- en kraamverblijf) zijn mogelijk. Daarnaast worden in dit type gebouwen incidenteel verblijven van laatvlieger en ruige dwergvleermuis vastgesteld. Veelal betreft het tijdelijk of overwinterende solitaire dieren. Van deze soorten kan aanwezigheid van een kraamverblijf in de schoolgebouwen worden uitgesloten, op basis van de ligging van de gebouwen en het ontbreken van recente waarnemingen van meerdere exemplaren van deze soorten uit de directe omgeving. Voor de andere hierboven genoemde soorten is de bebouwing ongeschikt als verblijfplaats. Het is echter niet uitgesloten dat, mits de kelder toegankelijk is voor vleermuizen, hier een of meerdere grootoorvleermuizen overwinteren.

Door de hoeveelheid verharding is het gebied weinig geschikt als foerageergebied. In de directe omgeving zijn diverse parken en watergangen aanwezig waarvan het voorkomen van foeragerende dwergvleermuizen bekend is, waaronder het Liesbospark en het park langs de Waterlinieweg.

Gelet op de ligging in stedelijk gebied en het daarmee gepaard gaande aanbod van groenstructuren en bebouwing, kan aanwezigheid van belangrijke vliegroutes worden uitgesloten.

Tabel 1.1 Geschiktheid van gebouwen als verblijfplaats voor vleermuizen en orde grote mogelijk te verwachten aantallen exemplaren.

	winter	kraam	paring	jaarrond	foerageer
gewone dwergvleermuis	<20	10-200	<20	<10	<5
ruige dwergvleermuis	<5	-	<5	1-2	1
laatvlieger	1-2	-	-	1-2	1
rosse vleermuis	-	-	-	-	-
watervleermuis	-	-	-	-	-
gewone baardvleermuis	-	-	-	-	-
franjestaat	-	-	-	-	-
gewone grootoorvleermuis	1 tot enkele	-	-	-	-

Vogels met jaarrond beschermde nestplaats²

In stedelijk gebied van Utrecht komen gierzwaluw en huismus veelvuldig voor. De gebouwen zijn gecontroleerd op aanwezigheid van voor deze soorten geschikte nestmogelijkheden. Deze zijn niet aanwezig, door het ontbreken van een pannendak of andere holten en ruimten. De op het terrein aanwezige bomen zijn te jong en klein om als nestboom gebruikt te worden door roofvogels, uilen of andere vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen. Bovendien is voor deze soorten op en rond het schoolterrein teveel verstoring om broeden mogelijk te maken.

Het voorkomen van jaarrond beschermde nestplaatsen van vogels wordt uitgesloten.

Effecten

Indien de aanname wordt gemaakt dat de schoolgebouwen aan de Duurstedelaan worden gebruikt als verblijfplaats door vleermuizen, kunnen bij voorgenomen sloop de volgende effecten optreden:

- doden en verwonden van een of meerdere vleermuizen;
- aantasting van het netwerk van voortplantings- (paarverblijf) en vaste rust- en verblijfplaatsen (kraamverblijf, tussenverblijf, winterverblijf, jaarrond verblijf) van vleermuizen (zie kader).

Gelet op de te verwachten soorten, aantallen en functies kan uitgesloten worden dat de gunstige staat van instandhouding van landelijke populaties vleermuizen in het geding zijn.

² Op grond van door het ministerie van LNV verstrekte handreikingen worden nesten van de volgende soorten als jaarrond beschermde nestplaatsen beschouwd: boomvalk, buizerd, gierzwaluw, grote gele kwikstaart, havik, huismus, kerkuil, oehoe, ooievaar, ransuil, roek, slechtvalk, sperwer, steenuil, wespandief, zwarte wouw.

Sloop van een pand met daarin een grote groep vleermuizen kan echter wel een negatief effect hebben op de omvang van lokale populaties.

Deze effecten resulteren in een overtreding van verbodsbepalingen van respectievelijk Artikel 9 en Artikel 11 van de Flora- en faunawet. Voor overtreding van deze verbodsbepalingen ten aanzien van vleermuizen kan geen ontheffing worden verleend. Derhalve moeten maatregelen getroffen worden om te voorkomen dat vleermuizen worden gedood of verwond of dat het netwerk van verblijfplaatsen wordt aangetast.

Van de gewone dwergvleermuis is bekend dat kraamgroepen gedurende de kraamperiode tot meer dan 20 gebouwen kunnen gebruiken, het zogenaamde netwerk van verblijfplaatsen. Tussen deze gebouwen wordt regelmatig gewisseld. Bij onderzoek in Duitsland is vastgesteld dat kraamgroepen gemiddeld 6 dagen van een verblijf gebruik maken. Meestal liggen de verblijfplaatsen waartussen gewisseld wordt binnen een afstand van 200 meter (Simon *et al.*, 2004). Het is daarmee mogelijk dat de schoolgebouwen onderdeel uitmaken van het netwerk van verblijfplaatsen en in het zomerseizoen in gebruik is als kraamverblijf. Sloop van een verblijfplaats waarin zich op dat moment een kraamkolonie bevindt kan zeer nadelige effecten hebben voor de lokale populatie.

Opties

De volgende opties zijn logischerwijs mogelijk:

1. Sloop zonder nader onderzoek

In dit geval worden de schoolpanden zonder nader onderzoek naar vleermuizen gesloopt. Gelet op het feit dat het voorkomen van vleermuizen mogelijk is en de sloop redelijkerwijs zal leiden tot overtreding van verbodsbepalingen, kan deze optie geen doorgang vinden.

voordeel: snel aan de slag

nadeel: kans op overtreding Flora- en faunawet, stilleggen van de werkzaamheden, vertraging, boete, onzekerheid doorgang project

2. Nader onderzoek 2011

Voor het vaststellen van het gebruik van de gebouwen door vleermuizen wordt in 2011 veldonderzoek uitgevoerd. Dit onderzoek wordt idealiter uitgevoerd in de periode april-september en levert een betrouwbaar inzicht in het voorkomen van vleermuizen en de functies die de gebouwen vervullen. Het is niet uitgesloten dat het onderzoek uitwijst dat de gebouwen niet in gebruik zijn door vleermuizen. In dat geval kunnen de gebouwen worden gesloopt na het onderzoek (vanaf eind september 2010). Indien gebruik door vleermuizen worden vastgesteld, dienen maatregelen getroffen te worden om negatieve effecten op vleermuizen te voorkomen. Deze maatregelen kunnen gericht worden getroffen, aangezien de exacte functie(s) bekend is (zijn).

voordeel: indien geen vleermuizen worden waargenomen kan direct na afloop van het onderzoek worden gesloopt zonder aanvullende maatregelen; eventuele functies voor vleermuizen kunnen gericht worden gemitigeerd

nadeel: vertraging project, lange leegstand, kosten voor zowel onderzoek als mitigerende maatregelen (indien nodig)

3. Mitigerende maatregelen zonder nader onderzoek

Deze optie gaat uit van de aanname dat (functies voor) vleermuizen aanwezig zijn. In de periode januari-maart worden derhalve mitigerende maatregelen getroffen die mogelijke negatieve effecten teniet doen. Daarbij wordt de aanname gemaakt dat de gebouwen in gebruik zijn door de gewone dwergvleermuis (alle verblijfsfuncties) en dat incidenteel andere soorten kunnen voorkomen. De maatregelen bestaan uit het creëren van nieuwe verblijfplaatsen in de directe omgeving. De kelder wordt in januari nader geïnspecteerd op aanwezigheid van overwinterende vleermuizen. Voor de feitelijke sloop wordt een plan opgesteld, waarin rekening wordt gehouden met de seizoensactiviteit van vleermuizen. Dit zal betekenen dat sloop kan plaatsvinden in vorstvrije perioden in maart en april 2011. Daarnaast worden bekeken hoe in de nieuwbouw verblijfplaatsen voor vleermuizen gerealiseerd kunnen worden. Deze optie zal in nauw overleg met het Ministerie van EL&I (voormalig LNV) worden uitgevoerd.

voordeel: start sloop en nieuwbouw volgens planning, project kan als pilot worden gebruikt voor vergelijkbare projecten in Utrecht, waarborg dat netwerk voor vleermuizen in stand wordt gehouden

nadeel: mogelijk hogere kosten dan optie 2 in verband met overmitigatie (echter geen kosten voor nader onderzoek)

Aanbevelingen uitwerking

Gelet op het belang van sloop om leegstand te voorkomen en een tijdige oplevering van de nieuwbouw, lijkt **optie 3** vooralsnog de beste optie. Temeer daar redelijkerwijs kan worden ingeschat dat vooral de gewone dwergvleermuis van het pand gebruik zal maken, een soort waarvoor effectieve mitigerende maatregelen bekend zijn. Incidenteel of beperkt gebruik door laatvlieger of ruige dwergvleermuis kan niet worden uitgesloten, maar deze soorten liften mee op de maatregelen voor de gewone dwergvleermuis. Gebruik van eventuele kelders door grootoorvleermuizen zal nader worden vastgesteld middels een inspectie in januari-februari.

Met de volgende maatregelen dient bij optie 3 rekening te worden gehouden. Deze maatregelen moeten nader uitgewerkt worden:

- sloop dient plaats te vinden in vorstvrije perioden in maart-april 2011;
- voorafgaand aan de sloop dienen de panden gestript te worden;
- de sloop vindt plaats onder ecologische begeleiding;
- voorafgaand aan sloop dienen vleermuiskasten in de directe omgeving te worden opgehangen. Dit betreffen twee kasten die gebruikt kunnen worden als kraamverblijf door de gewone dwergvleermuis en minstens vijf kasten die gebruik kunnen worden als paarverblijf en overwinteringsverblijf voor ruige dwergvleermuis en gewone dwergvleermuis;
- in de nieuwbouw worden verblijfplaatsen voor vleermuizen gecreëerd; dit betreffen in ieder geval ruimten die geschikt zijn kraamverblijf voor gewone dwergvleermuis en paar- of winterverblijf voor gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis;
- indien gebruik door overwinterende (grootoor)vleermuizen wordt vastgesteld zal nieuwbouw onderkelderd moeten worden of voorzien van een vleermuiskelder; dit kan een tamelijk simpel prefabmodel zijn.

Aanbevolen wordt de maatregelen zo snel mogelijk uit te werken en deze ter goedkeuring voor te leggen aan het Ministerie van EL&I. Het volgende tijdpad kan worden gevolgd:

- week 2-4: uitwerken mitigerende maatregelen en controle kelder
- week 6: overleg EL&I over te treffen maatregelen
- week 7-10: toepassen maatregelen (kasten bouwen en plaatsen)
- week 12-16: sloop gebouwen onder begeleiding
- bouwfase: creëren nieuwe verblijfplaatsen in nieuwbouw

Eventueel wordt in week 2 contact opgenomen met een deskundige van EL&I bij Dienst Landelijk Gebied om deze voorgestelde aanpak en de haalbaarheid kort te bespreken.

Conclusie

Het is mogelijk dat de gebouwen in gebruik zijn als verblijfplaats door vleermuizen. Het slopen van de gebouwen kan in dat geval negatieve effecten hebben op vleermuizen. Vleermuizen zijn strikt beschermd en sloop kan leiden tot overtreding van verbodsbepalingen. Met betrekking tot andere beschermde soorten worden overtredingen uitgesloten cq. geldt vrijstelling van de verbodsbepalingen voor de geplande ingreep (soorten van Tabel 1 van de Flora- en faunawet).

Geadviseerd wordt mitigerende maatregelen te treffen om negatieve effecten op vleermuizen te voorkomen (zie Aanbevelingen uitwerking). Voorliggende notitie kan niet gebruikt worden als Plan van aanpak voor de aanvraag van een ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet. De te treffen mitigerende maatregelen dienen nader uitgewerkt te worden, daarnaast dient nader en uitgebreider onderbouwd te worden welke vleermuizen mogelijk van de gebouwen gebruik maken en wat de betreffende functies zijn. Hiervoor is in ieder geval inspectie van kelders noodzakelijk.

Literatuur

- Brekelmans, F.L.A., S. Vleeming, P.H.N. Boddeke, G. Hoefsloot, J. van Zundert & J.W. de Jong, 2010. Beschermde flora en fauna Utrecht – een overzicht van beschermde soorten flora en fauna op basis van een gemeentebrede quickscan. Bureau Waardenburg bv, Culemborg.
- Jansen, E.A., 2006. Vleermuizenleefgebieden in en langs het plangebied van de spoorlijn Utrecht-Houten. Zoogdiervereniging VZZ, Arnhem.
- Simon, M., S. Hüttenbügel & J. Smit-Viergutz, 2004. Ecology and Conservation of Bats in Villages and Towns. Schriftenreihe für Landschaftspflege und Naturschutz. Heft 77. Bundesamt für Naturschutz, Bonn.

Voor vragen over deze notitie kunt u contact opnemen met F.L.A. Brekelmans.

Akkoord voor uitgave:

E.J.F. de Boer
Teamleider

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv; opdrachtgever vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv / Gemeente Utrecht

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden vervaardigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg bv is door CERTIKED gecertificeerd overeenkomstig BRL 9990:2001 / ISO 9001:2001.